

Monografies

ESPAI URBÀ I SEGURETAT.

UNA APROXIMACIÓ DES DE

L'ENQUESTA DE VICTIMITZACIÓ DE BARCELONA

JOSEP M. LAHOSA. Direcció de Serveis de Prevenció. Sector de la Via Pública. Ajuntament de Barcelona

Una de les característiques pròpies de l'Enquesta de victimització de Barcelona, a banda de la sèrie de 18 anys, és l'estructura conceptual i metodològica de la investigació, que li permet estar lligada estretament a la realitat dels territoris. En aquest sentit la grandària de la mostra, necessària per analitzar una variable relativament escassa com la victimització, ens permet aprofitar les operacions estadístiques per analitzar altres aspectes rellevants per a la seguretat de la ciutat.

Així, a més d'obtenir informació sobre la victimització i sobre què s'opina al voltant de la seguretat en els districtes de la ciutat, la Direcció de Serveis, conjuntament amb les secretaries de Prevenció dels districtes, ens vam plantejar aprofundir en aquest coneixement obrint una línia d'investigació sobre l'espai urbà de la ciutat i com aquest incideix en la percepció de seguretat.

Cal dir que, tot i l'evolució que han tingut en els darrers anys, les disciplines acadèmiques que focalitzen el seu àmbit d'anàlisi en la percepció de l'entorn han tingut una producció molt minsa pel que fa a la seguretat, tant des del punt de vista teòric com empíric. En aquest sentit, ha calgut anar avançant en la construcció de les eines d'anàlisi (els qüestionaris) i també en les línies d'estudi. Així, en aquests darrers quatre anys hem anat redireccionant l'estudi sobre l'espai urbà i la seguretat des de la percepció que tenen els ciutadans i ciutadanes del seu espai més proper, el barri, fins a intentar esbrinar quins elements són els principals productors de seguretat, ja siguin de

tipus social (persones, ús social dels espais, etc.), com de característiques físiques o morfològiques dels mateixos espais (il·luminació, mobiliari urbà, grandària, espais oberts o tancats, etc.).

Cal dir que aquesta aproximació no hauria estat possible sense l'ajuda, la col·laboració i el compromís de l'equip d'investigació de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans format pels professors Juli Sabaté, Josep M. Aragay i Elisabeth Torrelles.

Tot seguit presentem algunes de les dades que ens ha facilitat aquest estudi, que, com ja hem comentat, es desenvolupa en el marc de l'Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona.

La seguretat en espais emblemàtics de la ciutat de Barcelona (1997)

L'anàlisi parteix de l'Enquesta de victimització corresponent a l'any 1997 i

incorpora al qüestionari algunes preguntes sobre la freqüència d'ús (taula 1) i el nivell de seguretat (taula 2) de dotze espais emblemàtics de la ciutat com són:

- la plaça de Catalunya
- la Rambla
- la zona comercial del passeig de Gràcia-rambla de Catalunya (només de dia)
- el barri gòtic
- les platges (Vila Olímpica)
- l'Illa Diagonal (només de dia)
- el Maremàgnum
- el Centre Comercial Glòries (només de dia)
- Montjuïc
- el parc de la Ciutadella (només de dia)
- Collserola/Tibidabo
- el parc Güell (només de dia)

La gradació d'ús d'aquests dotze espais permet construir tres escales de freqüència:

1. Els més sovintejats: els que presenten més centralitat, tant des del punt

Taula 1.
Freqüència d'ús d'espais emblemàtics de la ciutat. Barcelona, 1997

Espais	Avaluació de la freqüència	
	De dia	Quan és fosc
Plaça de Catalunya	5,09	2,02
Rambla	4,71	1,99
Zona comercial passeig de Gràcia-rambla de Catalunya	4,33	*
Barri gòtic	4,18	1,67
Platges (Vila Olímpica)	3,81	1,40
Illa Diagonal	3,52	*
Maremàgnum	3,45	2,05
Centre Comercial Glòries	3,20	*
Montjuïc	2,57	0,71
Parc de la Ciutadella	2,50	*
Collserola/Tibidabo	2,13	0,56
Parc Güell	2,02	*

* No es pregunta.

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 1997.

de vista institucional i de l'oci com simbòlic: la plaça de Catalunya, la Rambla, la zona comercial del passeig de Gràcia-rambla de Catalunya i el barri gòtic.

2. Els que s'han anat conformant com a noves centralitats de la ciutat: les platges (i/o la Vila Olímpica), l'Illa Diagonal, el Maremàgnum i el Centre Comercial Glòries.

3. Els parcs: Montjuïc, el parc de la Ciutadella, Collserola/Tibidabo i el parc Güell.

Així mateix, l'avaluació del nivell de seguretat permet construir també tres grups:

1. Els més segurs són els centres de més concentració comercial: l'eix passeig

de Gràcia-rambla de Catalunya, l'Illa Diagonal, el Maremàgnum i el Centre Comercial Glòries.

2. Els quatre llocs d'aglomeració (més o menys centrals): la plaça de Catalunya, les platges (Vila Olímpica), la Rambla i el barri gòtic.

3. Els espais menys segurs són els quatre grans parcs: Montjuïc, Collserola/Tibidabo, el parc de la Ciutadella, i el parc Güell.

Taula 2.
Sentiment de seguretat en espais emblemàtics de la ciutat. Barcelona, 1997

Espai	Nivell de seguretat	
	De dia	Quan és fosc
Zona comercial de passeig de Gràcia-rambla de Catalunya	7,14	*
Illa Diagonal	7,12	*
Maremàgnum	6,92	4,92
Centre Comercial Glòries	6,81	*
Plaça de Catalunya	6,77	4,03
Platges (Vila Olímpica)	6,59	3,84
Rambla	6,47	3,73
Barri Gòtic	6,06	3,37
Montjuïc	5,90	3,05
Collserola/Tibidabo	5,81	3,04
Parc de la Ciutadella	5,79	*
Parc Güell	5,57	*

* No es pregunta.

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 1997.

Taula 3.
Preferències en relació amb l'espai i el nivell de seguretat. Barcelona, 1998

Preferència	%	Nivell de seguretat	Avaluació
Que sigui de dia	90,9	Que sigui de dia	8,28
Ser a la vora de casa	78,4	Ser a la vora de casa	7,75
Estar acompanyat	77,2	Estar acompanyat	8,30
Ser en un lloc obert	68,6	Ser en un lloc obert	7,39
Ser on hi ha poca gent	57,5	Ser on hi ha poca gent	6,45
Anar en transport públic	64,6	Ser en un carrer il·luminat	8,03
Que sigui de nit	9,1	Que sigui de nit	5,96
Ser lluny de casa	21,6	Ser lluny de casa	6,59
Estar sol	22,8	Estar sol	7,27
Ser en un lloc tancat	31,4	Ser en un lloc tancat	7,25
Ser on hi ha molta gent	42,5	Ser on hi ha molta gent	6,91
Anar en transport privat	35,4	Ser en un carrer fosc	4,76

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 1998.

Els espais públics com a generadors d'inseguretat (1998)

L'any 1998 vam dirigir la nostra observació a conèixer les preferències en l'ús de l'espai i la seva avaluació com a generadors de seguretat a partir del qüestionari següent:

1. Preferències (calia triar una opció entre les parelles antagòniques proposades):

En general, quan vostè surt de casa seva, què prefereix:

- Estar sol / Estar acompanyat
- Que sigui de dia / Que sigui de nit
- Anar en transport públic / Anar en transport privat
- Ser a la vora de casa / Ser lluny de casa
- Anar on hi ha molta gent / Anar on hi ha poca gent
- Un lloc tancat (bar, cine, museu, biblioteca) / Un lloc obert (carrer, plaça, jardí, parc)

2. Sentiment de seguretat (a partir de l'avaluació de preferències se n'afegien dues relatives a la il·luminació).

La taula 3 compara i associa preferències i seguretat, de manera que es confirma la relació entre preferència i seguretat.

Les persones prefereixen la llum, la companyia, la proximitat i els espais oberts, i es troben segures a la vora de casa, al seu vehicle privat, al seu barri, preferentment en una botiga (s'entén del barri), amb llum (de dia, en un carrer il·luminat, i en un lloc obert) i acompanyades i on hi ha molta gent.

Així doncs, el barri de cadascú és el territori més segur i reconegut.

- El barri propi és el més segur (7,53%)
- El centre de la ciutat és menys segur (6,67%)
- Qualsevol altre barri de la ciutat encara és menys segur (6,00%)

Una altra de les línies de treball desenvolupades a l'Enquesta de victimització del 1998 pretenia conèixer si hi ha una relació entre l'estructura dels espais i la producció de la seguretat (taula 4), a través de la pregunta següent:

Parlant en general, què li sembla que influeix més en que un lloc sigui segur:

- que hi hagi molta gent o que hi hagi poca gent
- els carrers estrets o els carrers amples
- espais oberts o espais amb racons
- zones de casc antic o zones més modernes
- zones d'oficines o zones d'habitatges

El sentiment de seguretat en relació amb diferents espais i equipaments públics de la ciutat (1999)

Un dels aspectes que calia analitzar era el sentiment de seguretat que hom té quan fa ús dels diferents equipaments i espais públics de la ciutat. Així, en l'edició de l'Enquesta de victimització de l'any 1999

vam abordar aquesta qüestió mitjançant la inclusió d'una llista d'equipaments i espais en relació amb els quals es demanava la freqüentació i l'avaluació del sentiment de seguretat (taula 5). Els espais i equipaments públics considerats aleshores van ser:

- les botigues d'alimentació
- les botigues d'altres coses (papereries, quioscos, etc.)
- el parc (si n'hi ha)
- la plaça (si n'hi ha)
- les estacions de metro
- les parades d'autobús

- les escoles d'ensenyament primari (CEIP)
- els instituts d'ensenyament secundari (IES)
- els cinemes, teatres, museus (si n'hi ha)
- les instal·lacions esportives (si n'hi ha)
- els bars
- les discoteques (si n'hi ha)

Hi demanàvem una avaluació sobre quatre demandes (seguretat, elecció sobre el lloc més segur i el més insegur, i els motius de seguretat i inseguretat), i també una avaluació de la freqüència d'ús per tal

Taula 4.
Elements de l'espai físic que influeixen en el sentiment de seguretat. Barcelona, 1998

	%		%
Que hi hagi molta gent	83,6	Que hi hagi poca gent	16,4
Els carrers amples	95,3	Els carrers estrets	4,7
Espais oberts	96,8	Espais amb racons	3,3
Zones modernes	90,2	Zones de casc antic	9,8
Zones d'habitatges	86,1	Zones d'oficines	13,9

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 1998.

Taula 5.
Nivell de seguretat segons el tipus d'espai o l'equipament públic. Barcelona, 1999

Llocs del barri	Avaluació de la seguretat	Avaluació de la freqüència
Botigues d'alimentació	8,00	6,81
Altres botigues (papereries, quioscos, etc.)	7,77	6,16
Cinemes, teatres, museus (si n'hi ha)	7,47	3,65
Escoles de ensenyament primari	7,09	1,74
Instal·lacions esportives (si n'hi ha)	7,03	2,79
Parades d'autobús	6,70	4,96
Plaça (si n'hi ha)	6,69	4,52
Instituts d'ensenyament secundari	6,66	1,38
Parc (si n'hi ha)	6,35	4,25
Bars	6,31	2,86
Estacions de metro	6,02	5,19
Discoteques (si n'hi ha)	4,52	1,41

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 1999.

de contextualitzar les respostes:

- Nivell de seguretat de 0 (molta inseguretat) a 10 (molta seguretat)
- Freqüència amb què s'hi va de 0 (mai) a 10 (constantment)
- Quin dels dotze és el més segur i quin és el més insegur
- Motius de la seva seguretat i inseguretat

De les respostes dels entrevistats es torna a confirmar la tesi sobre la seguretat del que és proper, del que és conegut. Així, els espais més segurs són les botigues i les instal·lacions culturals i esportives, mentre que quan fan referència als espais menys segurs es refereixen als de tipus lúdic i els espais públics i/o oberts.

El 50,7% dels entrevistats atribueixen la màxima seguretat a les botigues d'alimentació; en segon lloc, el 12,0% creuen que el lloc més segur són els cinemes, teatres i museus, mentre que un 8,6% creuen que ho són les escoles d'ensenyament primari.

De les anàlisis d'aquests anys es desprèn que un lloc pot ser segur o insegur segons la gent (que hi viu o que hi va) i per les seves característiques sociourbanístiques. Cada un d'aquests dos arguments (la gent i el lloc) es desagreguen en els seus principals components, i l'entrevistat decideix els que afecten els espais que ha definit com més segurs i més insegurs.

Així, s'observa com la seguretat o la inseguretat d'un espai depèn molt més de la gent que de l'entorn físic (taula 6):

- El 84,3% dels entrevistats estan d'acord que la *seguretat* d'un lloc depèn de la gent; i només el 50,2% creuen que

depèn del mateix entorn del lloc.

- Pel que fa a la *inseguretat*, el 72,1% dels entrevistats creuen que depèn de la gent, i només el 43,8% estan d'acord en el fet que depèn del mateix entorn del lloc.

D'altra banda, un 21,6% atribueix la seguretat a la gent que hi passa/hi va/freqüenta l'espai. Un 16,3% es refereix a la bona fama o el bon ambient del lloc, i un 12,4% creu que és segur a causa de la vigilància. Pel que fa a l'estructura física (disseny, il·luminació, etc.), obté l'acord d'un 9,2% (taula 7).

L'associació més significativa és probablement la que atribueix la inseguretat dels parcs i places als joves i a les drogues: quasi la meitat de la inseguretat de parcs i places la proporciona el tàndem entre joves i drogues (sovint associat a les respostes dels entrevistats).

L'estructura física o urbana és la

causa de la inseguretat del 43,9% dels carrers i del 50,2% dels descampats, i la gent que creu que tot el barri és insegur ho atribueixen principalment a la mala fama i a la gent que hi viu (38,1%).

Canvis en l'estructura urbana i l'espai públic que generen seguretat o inseguretat

Els canvis que han portat a un increment del sentiment de seguretat són molt més nombrosos que els que han dut a un sentiment d'inseguretat (taules 8 i 9).

Els dos tipus de canvis més esmentats quant a la seguretat han estat "les obres a la via pública", i els "altres canvis en l'estructura urbana" (quasi el 60% de les cites corresponents).

I els tres canvis menys citats han estat les referències a "gent que ha arribat" o

Taula 6.
Motius de seguretat o inseguretat segons les característiques de l'espai o la gent que hi ha. Barcelona, 1999

Motius	Seguretat %	Inseguretat %
La gent	84,3	72,1
Són gent tranquil·la/conflictiva	76,0	46,0
La coneix / la desconeix	67,9	54,0
Hi ha gent de totes les edats	67,8	
Té bona fama / té mala fama	61,2	49,6
És gent del país / no és gent del país	35,9	22,9
El lloc	50,2	43,8
Hi ha bon ambient / hi ha mal ambient	46,6	34,8
És un lloc ben il·luminat / molt fosc	46,4	32,8
Manteniment de les instal·lacions bo/dolent	45,3	30,0
Resulta conegut / és desconegut	43,6	25,1
Les dimensions permeten que l'usi tota mena de gent / no	39,7	22,0
Hi ha un bon mobiliari urbà / mobiliari urbà en mal estat	38,3	27,1
És un lloc amb bona fama / és un lloc amb mala fama	38,0	29,8

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 1999.

Taula 7.
Arguments per a la seguretat i arguments per a la inseguretat: una comparació.
Barcelona, 1999

Motius	Seguretat %	Inseguretat %
Proximitat o distància personal	35,1	0,3
La gent que hi passa	21,6	10,6
Fama, ambient, vigilància	28,7	17,5
Estructura física	9,2	31,1
La gent que hi viu (els veïns)	4,3	6,8
Proximitat a algun lloc, centre, entitat	0,1	0,8
Nivell de renda i/o centralitat	0,3	–
Drogues (drogoaddictes, tràfic, mercat)	–	15,1
Joves (conflictius, tribus, skates, etc.)	–	14,6
Altres problemes	–	2,5
Altres	0,7	0,9

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 1999.

Taula 8.
Canvis en l'espai urbà que influeixen en la seguretat. Barcelona, 1999

Canvis que han fet el barri més segur	% respostes
Obres a la via pública (reformes, obrir o tancar carrers, places, jardins...)	33,5
Altres canvis en l'estructura urbana (zones de vianants, il·luminació, neteja...)	24,3
Canvis relacionats amb la seguretat: comissaries, policia, delinqüència	23,8
Canvis socials (obrir o tancar bars, discoteques, centres cívics, pensions)	5,2
Obres a les cases (enderrocament, rehabilitació...)	4,4
Grans obres (per ex.: Olímpiques, rondes, MACBA, Diagonal Mar, infraestructures...)	3,6
Gent que ha arribat	3,3
Gent que se n'ha anat	1,4
Referències explícites a la droga	0,6
Total	100,0

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 1999.

Taula 9.
Canvis en l'espai urbà que influeixen en la inseguretat. Barcelona, 1999

Canvis que han fet el barri més insegur	% respostes
Gent que ha arribat	36,6
Canvis relacionats amb la seguretat: comissaries, policia, delinqüència	17,9
Canvis socials (obrir o tancar bars, discoteques, centres cívics, pensions)	17,2
Obres a la via pública (asfaltat, obrir o tancar carrers, places, jardins...)	10,4
Referències explícites a la droga	8,2
Altres canvis en l'estructura urbana (manca de neteja, il·luminació...)	6,0
Obres a les cases (deteriorament, degradació)	2,2
Grans obres (per ex.: Olímpiques, rondes, MACBA, Diagonal Mar, infraestructures...)	0,7
Gent que se n'ha anat	0,7
Total	100,0

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 1999.

“que se n'ha anat”, i canvis en els quals l'entrevistat esmenta expressament la droga (disminució, tractament, etc.).

A la inversa, els tres canvis més esmentats pel que fa a la inseguretat han estat “la gent que ha arribat”, “els canvis expressament relacionats amb la (in)seguretat”, i “altres canvis socials (obrir o tancar bars, discoteques, centres cívics, escoles, pensions, etc)”. I entre els menys citats hi ha “les grans obres d'infraestructura”, “les obres, o la manca d'obres, a les cases”, i “els altres canvis en l'estructura urbana”.

Usos dels espais i nivell de seguretat percebut. Influència dels elements estructurals (2000)

L'any 2000 vam centrar la investigació en dos aspectes:

- Els usos dels espais, sobretot els usos segurs (identificant les preferències) i també els usos insegurs.

- La categorització dels espais (per arribar a definir tipus d'espais defensables o insegurs)

Tot això en el territori propi: el barri on viuen els entrevistats.

Vostè està assegut en una plaça o parc del seu barri. Amb quin tipus de persones està vostè disposat a compartir-lo? Avaluï-ho en una escala de 0 (gens disposat) a 10 (totalment disposat):

- A. Els nens que juguen a jocs infantils
- B. Els nois que juguen a pilota
- C. Les mares amb nens
- D. La gent que descansa o pren el sol (quan n'hi ha)
- E. La gent gran
- F. La gent que juga a petanca .../...

.../...

- G. Els grups de joves
- H. La gent que hi porta gossos a passejar

Imagini's en la mateixa plaça o parc. Li presentem diverses situacions alternatives. En cada cas, digui'ns què prefereix:

- Bars amb terrassa (amb el risc de tenir soroll a la nit) o únicament bancs (amb el risc que s'hi concentrin grups de gent fent gresca)
- Bancs col·lectius o cadires individuals
- Zones específiques per a gossos o que els gossos es moguin per tot l'espai

Seguint amb la mateixa plaça o parc. Avaluï la necessitat que hi hagi els següents elements de mobiliari urbà. Faci-ho en una escala de 0 (gens necessari) a 10 (totalment necessari):

- A. Un quiosc de premsa
- B. Fonts per beure
- C. Pistes de petanca
- D. Espais per fer esport
- E. Algun quiosc de llimadures o gelats
- F. Bars amb terrassa
- G. Bancs
- H. Mobiliari infantil (gronxadors, etc.)

1. Identificació de les preferències

L'espai públic és, per definició, **compartible** per gent diversa que en fa usos diferents. Per això, l'estudi de les preferències consisteix a veure amb qui s'està disposat a compartir un parc o una plaça.

Es consideren dues grans possibilitats de fer servir l'espai (admetem el risc d'un esquematisme excessiu):

- Un ús més aviat estàtic i/o de descans.
- Un ús més aviat dinàmic i/o d'activitat.

I els hem atribuït les categories següents:

- Usos estàtics i/o de descans
 1. La gent gran
 2. La gent que descansa o pren el sol
 3. Els nens que juguen a jocs infantils
 4. Les mares amb nens
- Usos dinàmics i/o d'activitat

1. La gent que juga a petanca
2. Els grups de joves
3. Els nois que juguen a pilota
4. La gent que hi porta gossos a passejar

Com es pot veure al gràfic 1, les avaluacions mostren clarament la preferència pels usos estàtics i de descans, principalment per part de la gent gran (i els que descansen o prenen el sol, que també solen ser gent gran), així com les mares i nens que desenvolupen activitats tranquil·les.

Els menys preferits són els gossos (la gent que els porta), els joves que s'hi estan, i els nens que juguen a pilota.

De l'anàlisi de correlacions deriven dues conclusions:

- Hi ha un major o menor grau d'associació en funció de les molèsties que es poden causar mútuament les diferents activitats: jocs de pilota amb des-

cans, gossos amb nens...

- Es detecten dos grups d'associacions: d'una banda hi ha tots els grups on hi ha nens, gent gran, gent que descansa i gent jugant a petanca, i de l'altra, els nois que juguen a pilota, els grups de joves i la gent que hi passeja gossos

Els coeficients de correlació més elevats relacionen els usos estàtics:

- Les persones disposades a compartir la plaça amb els nens (que juguen o que estan amb les seves mares) també estan disposades a compartir-la amb la resta de grups, sobretot amb els que en fan usos estàtics (gent gran i els que descansen);

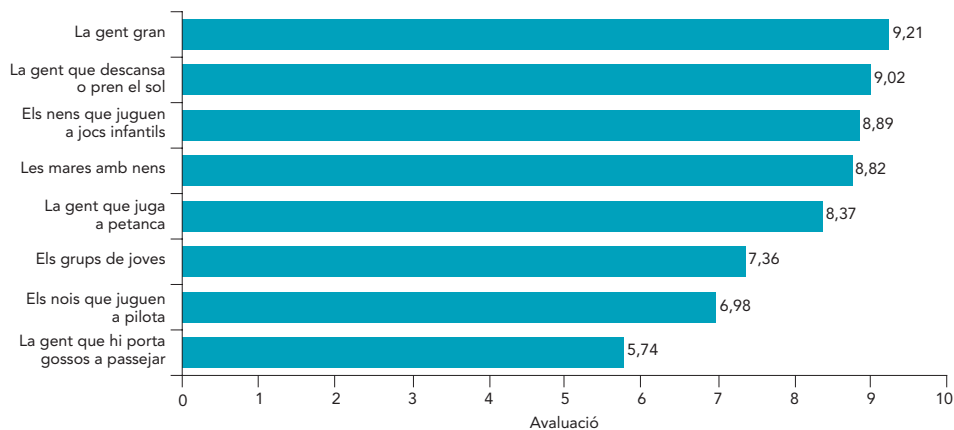
- ara bé, aquesta preferència és menor quan es tracta de grups de joves i de gent que passeja gossos.

En canvi, els usos dinàmics tenen una menor relació de preferència entre ells:

- La correlació més elevada es troba entre els nois que juguen a pilota i els

Gràfic 1.

Preferències en relació amb les característiques i les activitats de les persones que es troben compartint l'espai. Barcelona, 2000

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 2000.

grups de joves.

- La preferència per la gent que hi porta gossos és la que té una correlació més baixa amb tots els altres grups (tant dinàmics, com estàtics).

- Els “més disponibles” a compartir l'espai amb nois que juguen i amb grups de joves estan bastant disposats a compartir amb la resta de grups (tot i que en menor proporció amb la gent gran, els que hi van a descansar i els que hi porten gossos).

- La preferència per la gent gran, els que descansen i els que juguen a petanca té correlació alta amb tots els grups excepte els nois que juguen a pilota, els joves i la gent que hi porta gossos.

La conclusió és evident: les preferències de la gent delimiten tres tipus d'espais independents entre ells en funció de les activitats que s'hi realitzen:

- Un d'especialitzat en el descans, els espais per a jocs infantils i per a la gent gran.

- Un altre dedicat als nois i noies i els joves (on es puguin reunir i realitzar jocs esportius).

- I un tercer espai dedicat exclusivament als gossos.

2. Identificació dels espais del barri en termes de seguretat/inseguretat

En aquest cas els quatre tipus d'espai que volíem analitzar i que hi pot haver als barris dels entrevistats han estat els següents:

1. Places i parcs

2. Jardins comunitaris i interiors d'illa
3. Carrers que han esdevingut zones de vianants

4. Escales mecàniques

Per a avaluar els nivells d'inseguretat,

1. Al seu barri hi ha algun parc o plaça (etc.) que li sembli insegur?
2. Pot identificar aquest espai?
3. Avalui la por que li fa de 0 (gens ni mica a 10 (moltíssima)
4. Ens en pot fer una petita descripció?
 - Quants accessos o portes hi ha?
 - Es un espai obert amb fàcil visibilitat o hi ha molts racons que dificulten la visibilitat?
 - És en un lloc de pas o concorregut, o s'hi ha d'anar expressament?
 - En quin moment del dia li fa més por? Matí, migdia, tarda, capvespre, nit, matinada
 - Habitualment està brut o net? Avalui-ho de 0 (molt brut) a 10 (molt net)
 - En relació amb el mobiliari urbà (bancs, fonts): n'hi ha suficient; n'hi ha, però poc; no n'hi ha
 - Els que han respost que sí, com està aquest mobiliari. Avalui-ho en una escala de 0 (totalment destrossat i vandalitzat) a 10 (molt bé, en magnífiques condicions)
 - Pel que fa a la il·luminació (fanals): n'hi ha molta o poca? Avalui de 0 (no hi ha gens de llum) a 10 (està molt ben il·luminat)

En relació amb la inseguretat d'aquest espai, li presentem algunes explicacions i volem saber si hi està d'acord.

- a) Està tancat de nit, i això li fa por
- b) Es fa servir per a usos que li poden fer por (prostitució, porros, litrones, etc.)
- c) El mobiliari urbà afavoreix la concentració de gent que li fa por
- d) No hi ha mobiliari urbà que faciliti la relació entre la gent
- e) L'usen persones que no són del barri (especificar)

Si abans no feia por i ara en fa, per què li sembla que això ha passat? què ha canviat?

- a) S'han destrossat o tret bancs
- b) S'han destrossat o tret fanals (hi ha menys llum)
- c) S'ha tancat durant la nit
- d) S'ha obert
- e) Hi ha menys vigilància
- f) L'han ocupat grups nous (en cas afirmatiu, especificar)

la bateria de preguntes ha estat la següent:

Es demana als entrevistats que identifiquin un espai insegur del seu barri per a cada una de les quatre categories abans indicades (parcs/places, carrers de vianants, jardins interiors i escales mecàniques).

La resposta confirma les tesis de les edicions precedents de l'enquesta: si un dels principals arguments de la seguretat és l'apropiació de l'espai, el barri (lloc conegut i propi) esdevé un lloc segur i, en conseqüència, hi ha pocs espais insegurs i no fan massa por.

L'estructura física d'aquests espais no apareix com a especialment atemoridora, i el principal factor d'inseguretat és l'ús que en fa la gent.

Si aquests espais abans no eren insegurs i ara sí, la raó principal d'aquest canvi ha estat la modificació de la vigilància (previsiblement la seva disminució).

La primera constatació que cal fer és l'escàs coneixement d'espais insegurs al barri (gràfic 2):

La bateria de preguntes que completa l'enumeració dels quatre espais perillosos està organitzada segons els dos grans arguments de la seguretat i la inseguretat: el lloc (a partir de la descripció dels trets principals de la seva estructura) i la gent (a partir, sobretot, de l'ús que en fa).

Dels resultats s'extreu que el lloc no sembla que sigui l'argument principal de la inseguretat d'aquests espais: es demana pels principals aspectes de la seva morfologia que en poden ser factor d'inseguretat (ubicació remota, poca visibilitat, escassa llum, brutícia, etc.). Segons les respostes dels entrevistats, els espais que

ells mateixos han esmentat no es caracteritzen per la presència massiva de totes les característiques físiques de perillositat.

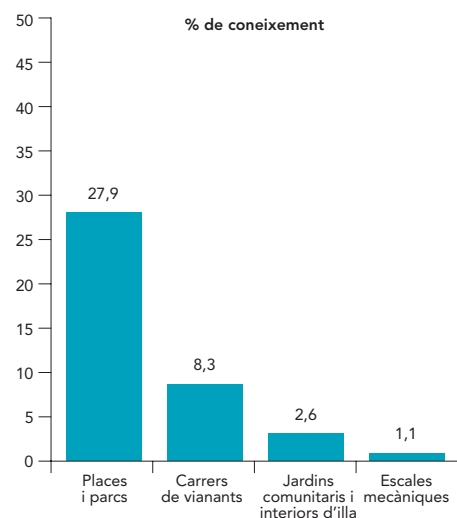
D'altra banda, pel que fa a la inseguretat dels espais, la gent que hi ha sembla que és l'argument principal: el que hi fan o el que hi han fet (apropiació o vandalització, usos impropis, etc.). Aquests semblen ser els arguments més consistents a l'hora d'explicar-ne la inseguretat.

El qüestionari planteja els principals aspectes que descriuen la morfologia dels espais (taula 10). Els resultats principals són els següents:

D'una banda, la majoria són llocs de pas i concorreguts:

- Els més transitats són els carrers de vianants (76,0%),
- i les places i parcs (71,1%).
- Les escales mecàniques també són

Gràfic 2.
Coneixement d'espais insegurs al propi barri. Barcelona, 2000

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 2000.

Taula 10.
Valoració de la seguretat en relació amb les característiques morfològiques dels espais. Barcelona, 2000

Espais	És un lloc de pas o concorregut	S'hi ha d'anar expressament
Places i parcs	71,1	28,9
Carrers que han esdevingut zones de vianants	76,0	24,0
Jardins comunitaris i interiors d'illa	50,0	50,0
Escales mecàniques	60,9	39,1

Espais	És un espai obert amb fàcil visibilitat	Hi ha molts racons que dificulten la visibilitat
Places i parcs	61,7	38,3
Carrers que han esdevingut zones de vianants	60,8	39,2
Jardins comunitaris i interiors d'illa	54,3	45,7
Escales mecàniques	-	-

Espais	Nombre d'accessos				
	Un	Dos	Tres	Quatre	Més de quatre
Places i parcs	5,8	19,5	15,2	32,4	27,1
Carrers que han esdevingut zones de vianants	-	-	-	-	-
Jardins comunitaris i interiors d'illa	17,6	33,8	5,2	22,6	20,8
Escales mecàniques	-	-	-	-	-

Espais	Està brut o net				
	De 0 (molt brut) a 10 (molt net)				
Places i parcs	5,20				
Carrers que han esdevingut zones de vianants	5,00				
Jardins comunitaris i interiors d'illa	4,93				
Escales mecàniques	5,65				

Espais	Mobiliari		
	N'hi ha suficient	N'hi ha poc	No n'hi ha
Places i parcs	53,5	40,0	6,5
Carrers que han esdevingut zones de vianants	31,8	36,7	31,5
Jardins comunitaris i interiors d'illa	43,2	43,5	13,2
Escales mecàniques	-	-	-

Espais	Com està el mobiliari urbà	
	De 0 (destrossat) a 10 (molt bé)	
Places i parcs	5,69	
Carrers que han esdevingut zones de vianants	6,02	
Jardins comunitaris i interiors d'illa	5,44	
Escales mecàniques	-	

Espais	Il·luminació	
	De 0 (gens de llum) a 10 (molt bé)	
Places i parcs	4,97	
Carrers que han esdevingut zones de vianants	5,39	
Jardins comunitaris i interiors d'illa	4,68	
Escales mecàniques	-	

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 2000.

lloc de pas (de fet, faciliten el pas) (60,9%),

- i, en canvi, els jardins comunitaris i interiors d'illa citats es divideixen a parts iguals entre els concorreguts i aquells als quals s'ha d'anar expressament.

De l'altra, la majoria són espais oberts amb bona visibilitat:

- El 61,7% de les places i parcs,
- i el 60,8% dels carrers de vianants.
- Els jardins i interiors d'illa també són majoritàriament oberts (54,3%), però n'hi ha un percentatge prou elevat amb dificultats de visibilitat (45,7%).

Els parcs i places (que són els espais més esmentats) tenen bona accessibilitat: només un 5,8% tenen un accés únic. La majoria (el 59,3%) en tenen quatre i més. Tanmateix, l'accessibilitat dels jardins comunitaris és menor (una dada lògica atesa la naturalesa d'aquests espais)

- Només en el 50,5% de les places i parcs citats hi ha prou mobiliari urbà (en un 40,0% n'hi ha poc i en un 6,5% no n'hi ha).

- La percepció de mobiliari suficient és encara menor quant als jardins i els interiors d'illa (43,2%) i els carrers de vianants (36,7%).

- On la manca de mobiliari urbà és més evident és als carrers de vianants (pràcticament un de cada tres no en té).

- Ara bé, és als carrers de vianants on aquest escàs mobiliari està més ben conservat (6,02%). Mentre que en places i parcs i en jardins comunitaris i interiors d'illa, el seu estat és pitjor (5,69% i 5,44%).

La il·luminació és un dels factors de seguretat/inseguretat d'un lloc; és lògic, doncs, que els llocs considerats insegurs

no estiguin gaire il·luminats.

- L'espai més ben il·luminat són els carrers de vianants (5,39%)

- Les places i parcs tenen menys il·luminació (4,97%).

- Els jardins comunitaris i interiors d'illa són els més foscos (4,68%).

La descripció precedent ha permès veure com els principals trets físics dels espais no semblen coincidir amb els grans estereotips de la inseguretat (gràfic 3). La gent en resulta el principal argument.

Un doble ús de l'espai apareix com a principal explicació:

- El 71,9% dels entrevistats han parlat de la colonització del lloc per part de gent que l'usa no pas per descansar i/o fer-hi jocs infantils.

- Un altre 44,6% n'atribueixen la inseguretat a l'ús que en fa "gent que no és del barri" (que trenca, per tant, l'apropiació del lloc com a element vertebrador de les relacions socials del barri).

Pel que fa a l'associació del mobiliari urbà amb les relacions socials, guanya pes la versió negativa, "el mobiliari urbà afavoreix la concentració de gent que em

fa por" (44,1%), per damunt del que seria la positiva, "la manca del mobiliari que faciliti la relació entre la gent" (31,4%).

Una darrera categoria (més del lloc que de la gent) ha estat molt poc citada: "està tancat de nit i això fa por" (16,8%).

La possibilitat que un espai s'hagi tornat insegur els darrers mesos ha portat a fer-ne una pregunta expressa: *Si abans no feia por i ara en fa, per què li sembla que ha passat? Què ha canviat?* (gràfic 4).

En la meitat dels casos ha disminuït la vigilància i la presència policial.

Els altres canvis semblen afectar menys la percepció d'inseguretat:

- Un 37,3% han estat ocupats per grups nous.

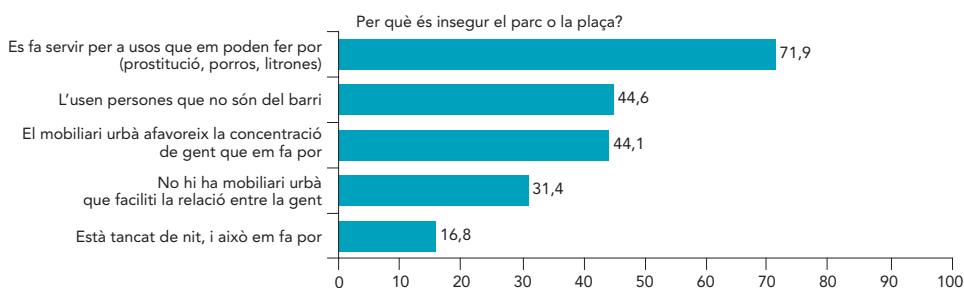
- Al voltant del 30% han patit actes de vandalisme.

- Sembla que ha produït més inseguretat l'obertura d'aquests espais (27,0%) que el tancament (11,8%).

L'ocupació dels parcs i places del barri per part de gent desconeguda pot produir sensació d'inseguretat:

- S'ha vist que en un 44,6% dels casos l'argument de la inseguretat consisteix en

Gràfic 3.
Aspectes pels quals un espai pot ser considerat insegur. Barcelona, 2000

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 2000.

el seu ús per persones que no són del barri

- S'acaba de veure que un 37,3% dels canvis que han fet insegur un espai han estat perquè hi han arribat grups nous.

Conclusions

L'Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat ha abordat la qüestió del territori i l'espai des de diverses perspectives des de la primera edició fins l'actualitat. A manera de síntesi, s'han tractat les següents aproximacions:

1. El barri: satisfacció i molèsties (edicions de 1991, 1992 i 1997)

L'element que dona més satisfacció és la gent (les relacions socials); allò que més molesta és la brutícia.

2. El mapa de la por: motius de la inseguretat (edicions de 1993 a 1998)

El motiu principal de seguretat/inseguretat és la gent que hi viu, que hi passa o que s'hi relaciona.

3. El coneixement i la seguretat dels districtes de la ciutat (edicions de 1995 i 1996)

La llunyania produeix desconeixement, i aquest inseguretat. Per tant, com més es coneix un districte, més segur se'l considera (i les puntuacions més altes de la seguretat d'un districte solen provenir precisament dels seus veïns).

4. Dotze llocs emblemàtics de la ciutat (edició de 1997)

Dels dotze espais proposats, els més freqüentats són també els més segurs i els de més aglomeració i centralitat. Els menys freqüentats i més insegurs són els parcs.

5. Preferència i seguretat en l'ús de l'espai (edició de 1998)

La gent prefereix la llum, la companyia, la proximitat i els espais oberts; es troba segura pròxima, amb llum, acompanyada i on hi ha molta gent.

6. Estructura dels espais i seguretat

(edició de 1998)

La gent se sent segura en els espais oberts, als carrers amples, a les zones d'habitatge modern, i on hi ha molta gent.

7. Seguretat en l'ús de l'espai (edició de 1999)

Dotze espais del barri on viu l'entrevistat: onze dels dotze són segurs i la seva seguretat depèn més de la gent que del seu entorn físic.

8. Seguretat i inseguretat als barris (edicions de 1998, 1999 i 2000)

És rellevant constatar que hi ha més llocs percebuts com a segurs que com a insegurs.

La seguretat és propera o concreta; la inseguretat és llunyana i difusa.

Els llocs més citats han estat els grans espais públics de relació:

- Els principals carrers de cada barri són els més segurs.

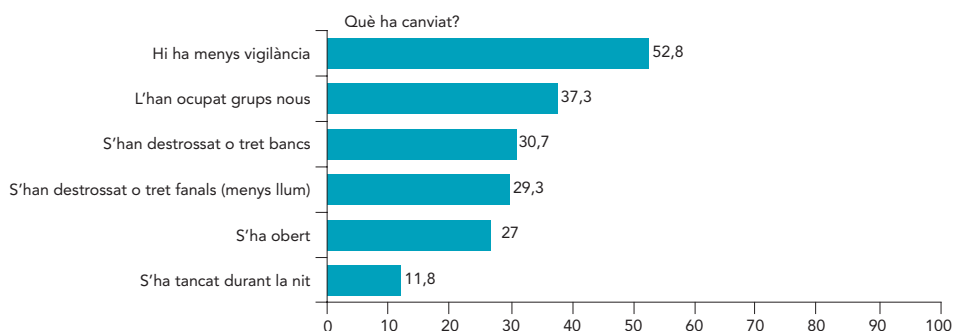
- En canvi, els parcs, o els jardins, generen més inseguretat que seguretat.

- Pel que fa a les places, donen més seguretat les places centrals i/o de més fàcil apropiació; donen més inseguretat les més perifèriques i de més difícil apropiació.

9. Canvis urbans i modificació de la percepció de la seguretat i inseguretat als barris (edicions de 1998, 1999 i 2000)

Donen seguretat els canvis que milloren la trama urbana (possibiliten les relacions socials). Tanmateix, provoquen inseguretat els canvis que modifiquen les relacions socials i trenquen el paisatge de la comunicació).

Gràfic 4.
Canvis esdevinguts en l'espai que han influït en la percepció de més inseguretat.
Barcelona 2000

Font: Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona, 2000.